

Účinnost biomanipulace pro řízení vodního ekosystému a kvality vody ve vodárenských nádržích?

**Josef Hejzlar, Petr Blabolil, Martina Čtvrtlíková,
Tomáš Jůza, Vojtěch Kasalický, Jan Kubečka,
Jaromír Sed'a, Petr Znachor**

Biologické centrum AV ČR, v. v. i., Hydrobiologický ústav, České Budějovice

Bio-manipulace

(neboli „*top-down effect*“)
je založena na ovlivnění
potravního řetězce vodního
ekosystému:

dravé ryby (nebo odlov)

plaktonožravé ryby

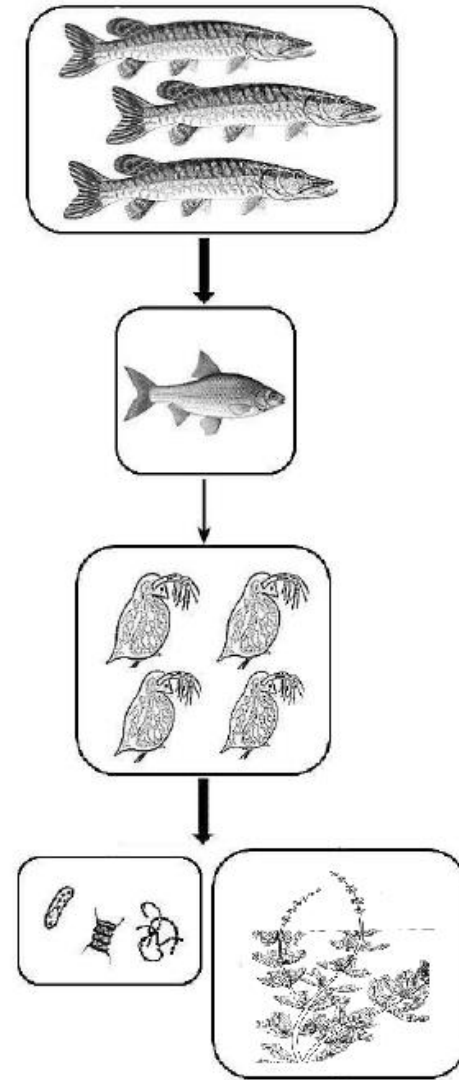
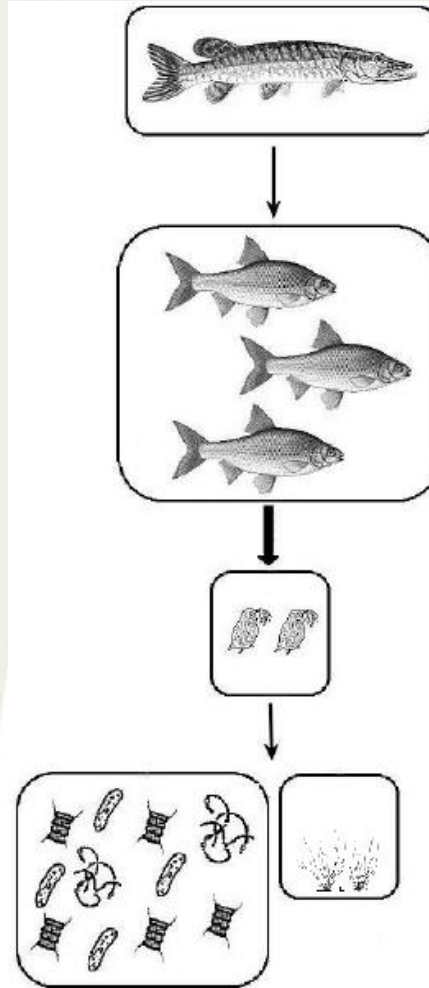

zooplankton

fytoplankton / makrofyta

s cílem omezit rozvoj fytoplanktonu,
podpořit ponořená vodní makrofyta a
udržet ekosystém ve stavu „čiré vody“

podle: Adámek 2010

Projekt

BIOMANIPULACE JAKO NÁSTROJ ZLEPŠENÍ KVALITY VODY NÁDRŽÍ

je spolufinancován Evropskou unií

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Cíl projektu:

Prokázat schopnost biomanipulace ovlivňovat kvalitu vody v hlubokých stratifikovaných nádržích na škále trofických podmínek a průtočnosti

- Plán:
2018	}	- monitoring vodního ekosystému nádrží (Římov, Klíčava, Žlutice)
2019		
2020	}	- intenzivní soustavný odlov planktonožravých ryb - monitoring vodního ekosystému
2021		
2022		

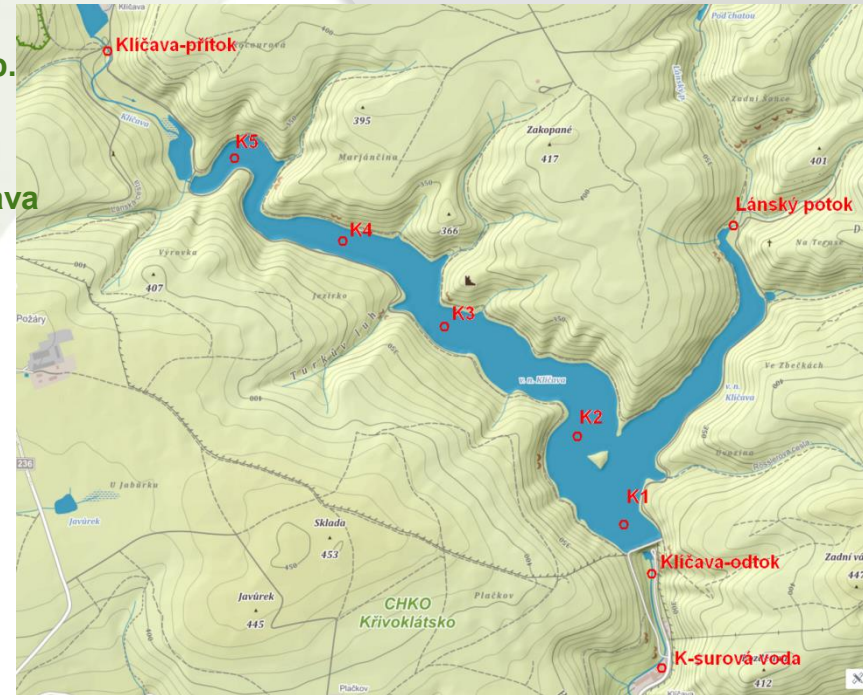
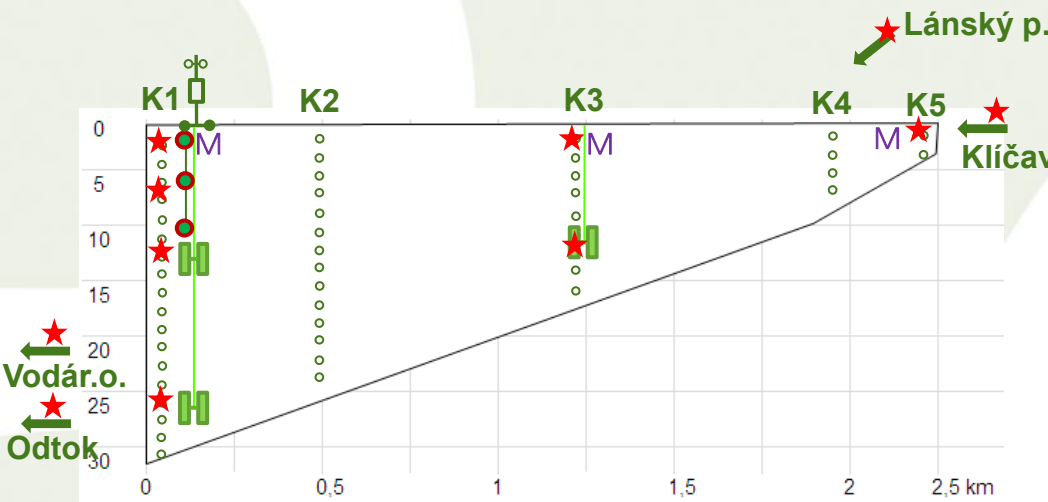
Otázka:

Lze odstraněním planktonožravých ryb a podporou dravců výrazně ovlivňovat vodní ekosystém a kvalitu vody také v hlubokých nádržích?

Jestliže ano, mělo by snížení biomasy planktonožravých ryb ovlivnit:

- zooplankton - zejména jeho velikostní strukturu
- fytoplankton – jeho koncentraci i složení
- mikroorganismy – bakterie, nálevníci, bičíkovci
- živinový režim a kvalitu vody – koloběh P, průhlednost
- vodní makrofyta – rozvoj zvýšením průhlednosti

Klíčava – příklad schématu odběrů

Klimatická stanice (měření III-XII):

T_a , rychlost a směr větru, radiace, vlhkost vzduchu

Vysokofrekvenční (měření III-XII) pro měření aerobního metabolismu nádrže a emisí CO_2 : rozp. O_2 , T_w , pH

Chemie vody (3týdenní interval I-XII): formy živin (P, N, Si), sušina sestonu, ionty, pH, vodivost, aj.

Stanovení plynů ve vodě (methan, CO_2) pro odhad emisí methanu: rozpuštěný CH_4

Zonace (3týdenní interval I-XII): T_w , O_2 , chlorofyl-a, skupiny fytoplanktonu, F-DOC

Sedimentace sestonu (3týdenní interval I-XII): Sušina, POC, PN, PP, chlorofyl-a

Klíčava

Žlutice

Římov

Charakteristické parametry 2018 / 2019 / 2020 / 2021	Klíčava	Žlutice	Římov
Kóta hladiny [m n. m.]	290,8/289,0/288,4/292,2	505,1/505,2/505,5/505,5	468,6/469,2/469,7/469,2
Prům. plocha hladiny [km ²]	0,54 / 0,49 / 0,47 / 0,69	1,19 / 1,21 / 1,24 / 1,24	1,86 / 1,91 / 1,95 / 1,91
Prům. hloubka [m]	12,1 / 11,7 / 11,5 / 13,8	7,6 / 7,6 / 7,7 / 7,8	15,0 / 15,1 / 15,3 / 15,1
Prům. doba zdržení vody [rok]	2,3 / 2,1 / 1,7 / 1,0	0,43 / 0,43 / 0,48 / 0,25	0,36 / 0,27 / 0,18 / 0,25
Rozsah kolísání hladiny [m]	2,7 / 1,4 / 1,6 / 5,0	4,0 / 3,6 / 3,4 / 3,2	2,8 / 1,7 / 1,8 / 2,2
Hráz – hladina (IV-IX): P _{celk} [µg/l]	12 / 14 / 21 / 18	18 / 24 / 21 / 32	19 / 23 / 31 / 25
Anorganický N [µg/l]	0,09 / 0,13 / 0,33 / 2,0	0,8 / 1,1 / 0,9 / 1,6	0,6 / 0,7 / 1,1 / 0,8
Rozpuštěný reaktivní Si [mg/l]	1,1 / 1,1 / 1,8 / 2,7	1,9 / 2,5 / 1,8 / 3,7	3,3 / 3,5 / 4,1 / 5,2
Molární poměr C/P sestonu	202 / 227 / 160 / 151	276 / 275 / 287 / 194	356 / 220 / 161 / 168
Chlorofyl-a [µg/l]	3,7 / 3,5 / 5,1 / 5,8	9 / 16 / 18 / 24	23 / 13 / 21 / 10
Průhlednost [m]	5,4 / 5,8 / 5,2 / 4,4	2,9 / 2,4 / 2,3 / 2,2	2,6 / 2,3 / 2,5 / 2,7

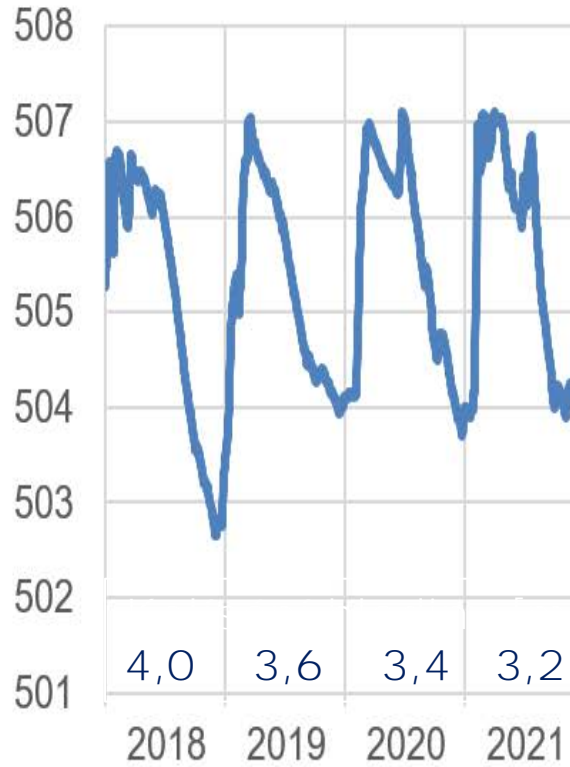
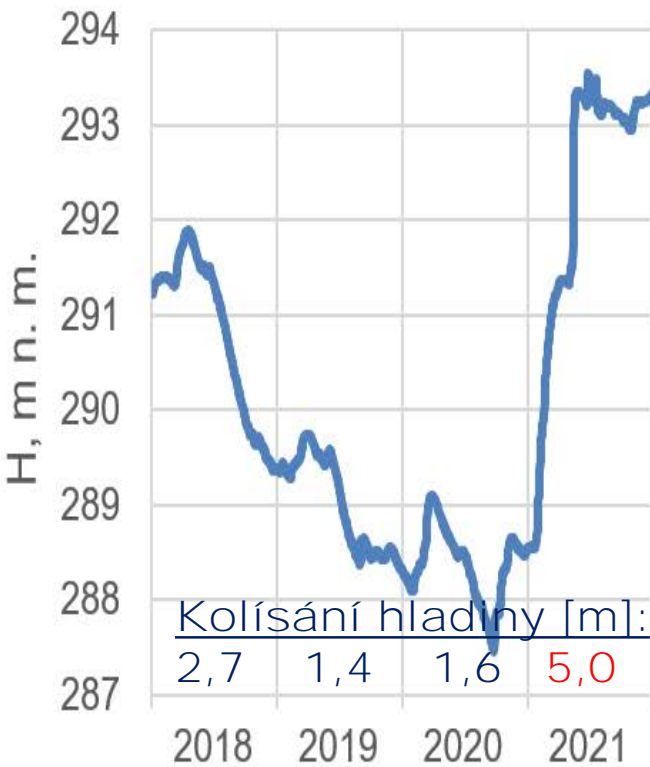
Klíčava

Žlutice

Římov

Doba zdržení vody [roky]:
2,1   2,1   1,4   1,0

0,43   0,43   0,48   0,25

0,36   0,27   0,18   0,25

Klíčava

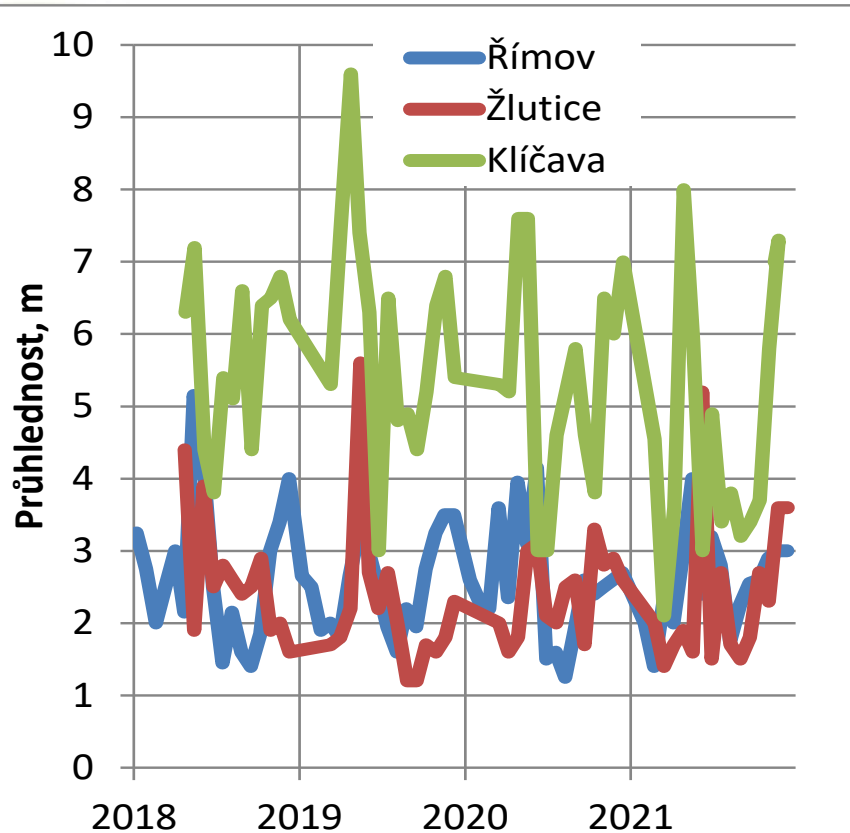
Žlutice

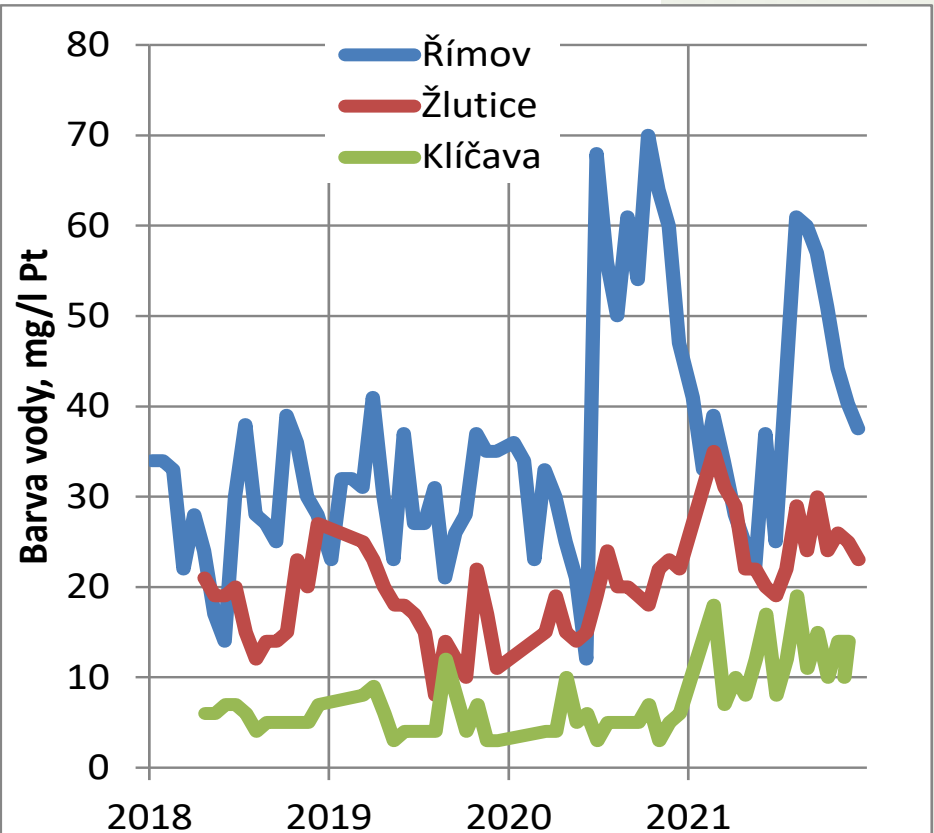
Římov

Průhlednost

Barva

Klíčava

Žlutice

Římov

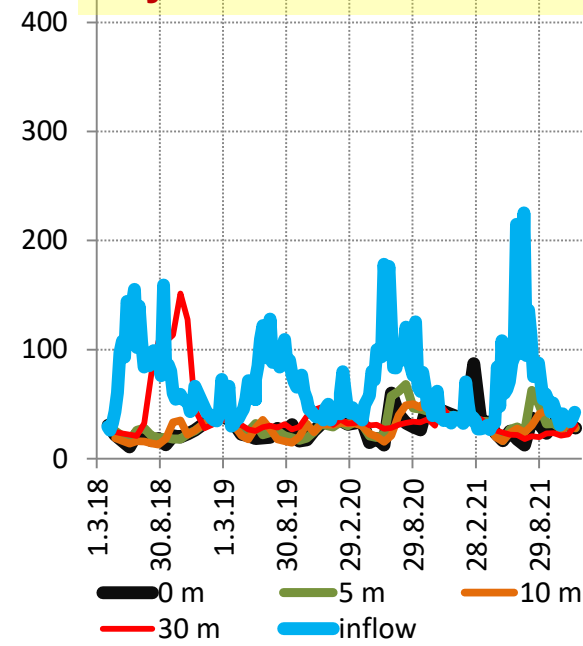
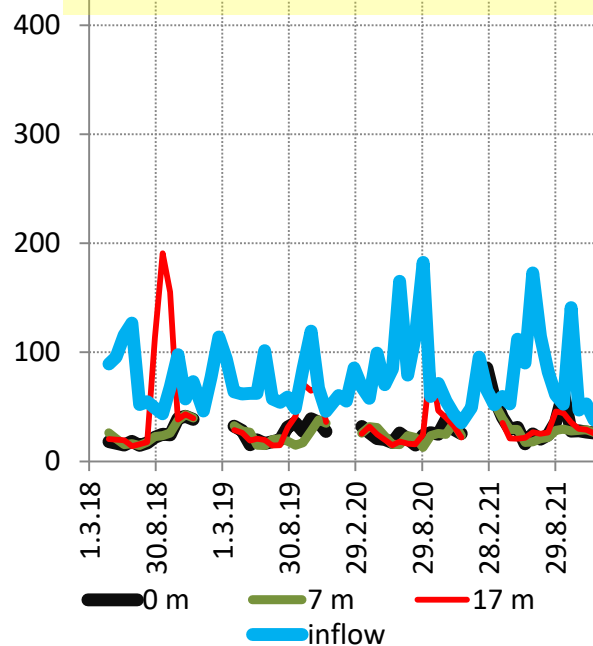
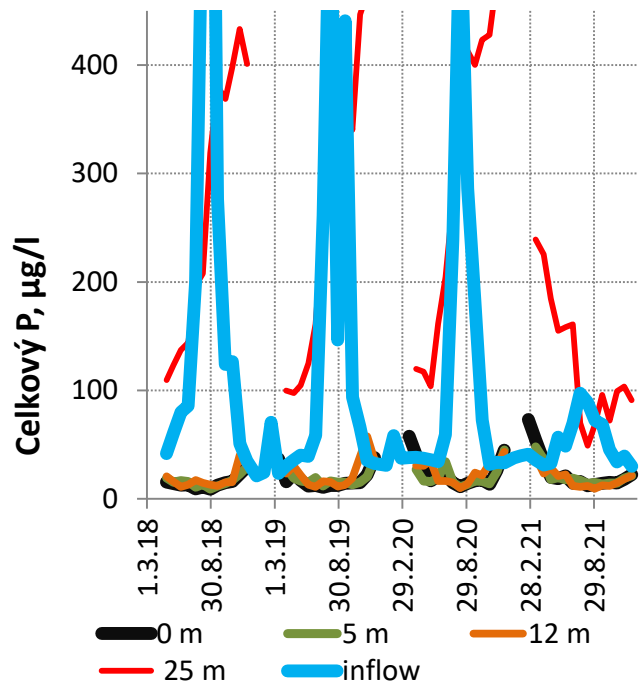

suché roky 2018-2020:
hypertrofní přítok, ale nízké
zatížení P - oligotrofní nádrž
mokrý rok 2021: mezotrofie

Celkový fosfor

**eutrofní přítok,
ale nízké zatížení P -
v nádrži mezotrofie**

**eutrofní přítok
a vysoké zatížení P,
v nádrži mezotrofie či
eutrofie (2020)
/ vysoká retenční P**

Klíčava

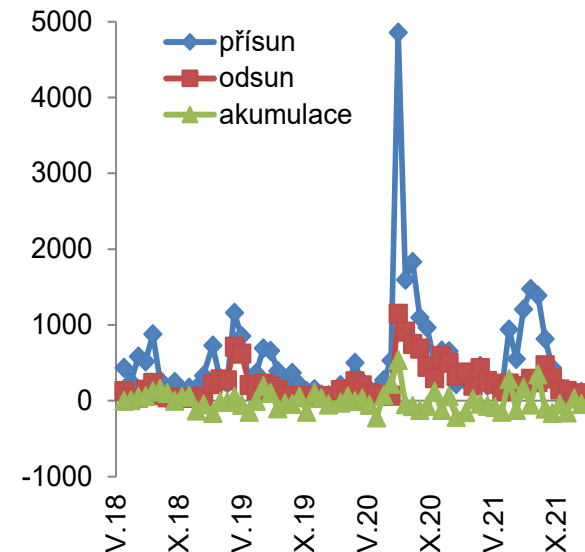
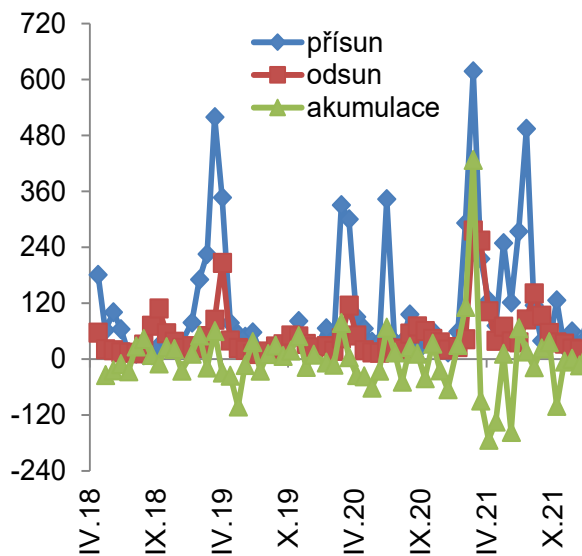
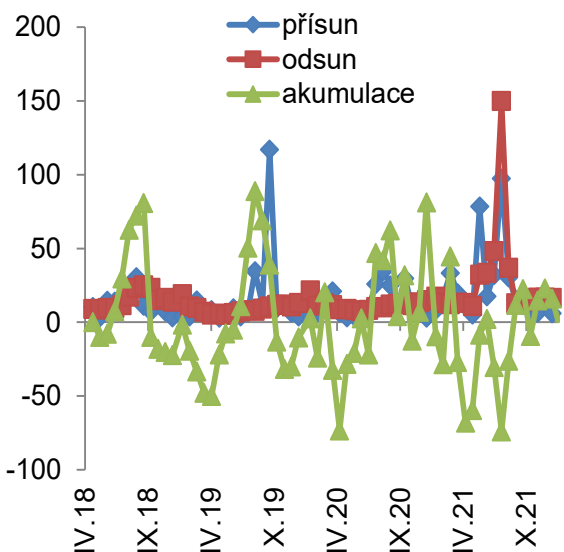
Žlutice

Římov

Bilance fosforu: vstup – výstup – akumulace ve vodě

Retence P: -100 až +32 %

Koefficient v_p : 5 m/rok

Vnitřní zatížení P: VYSOKÉ

24 – 66 %

35 m/rok

NÍZKÉ (VIII.-X.)

53 – 66 %

70 m/rok

MINIMÁLNÍ

Klíčava

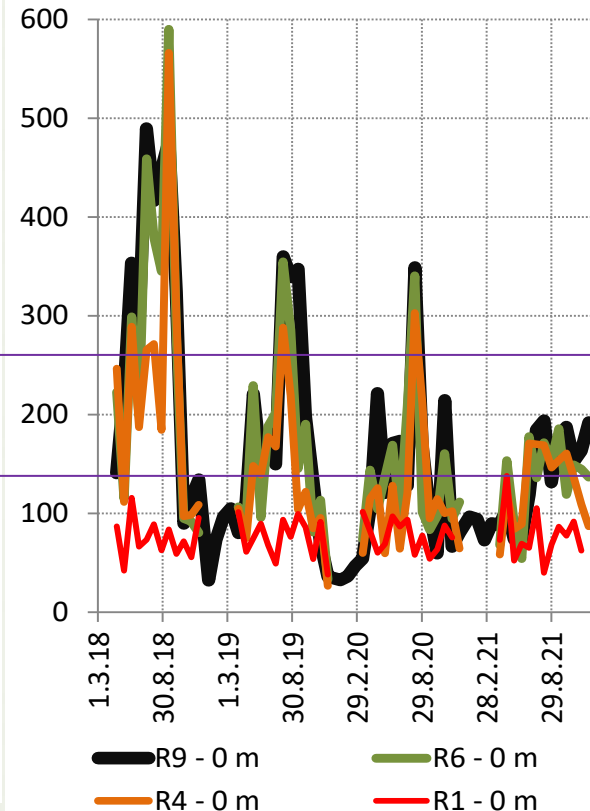
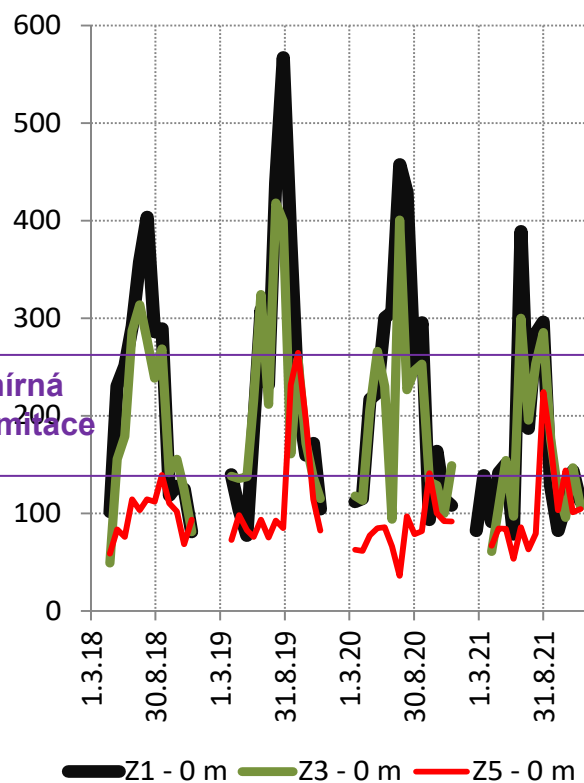
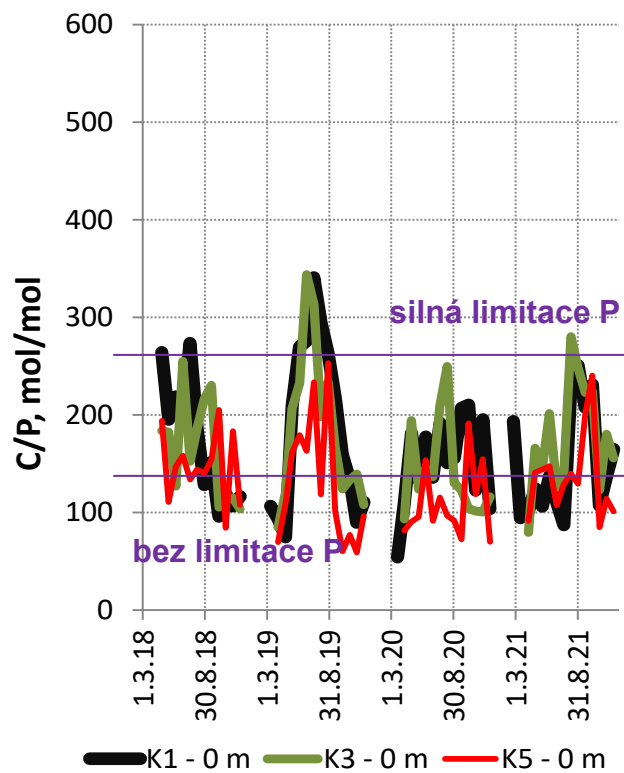
Žlutice

Římov

Molární poměr C/P v sestonu – podélné profily

Klíčava

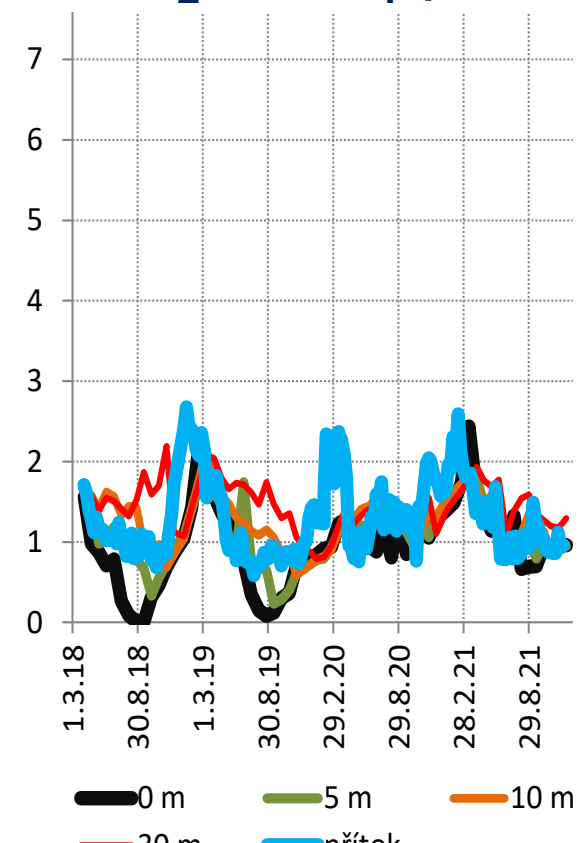
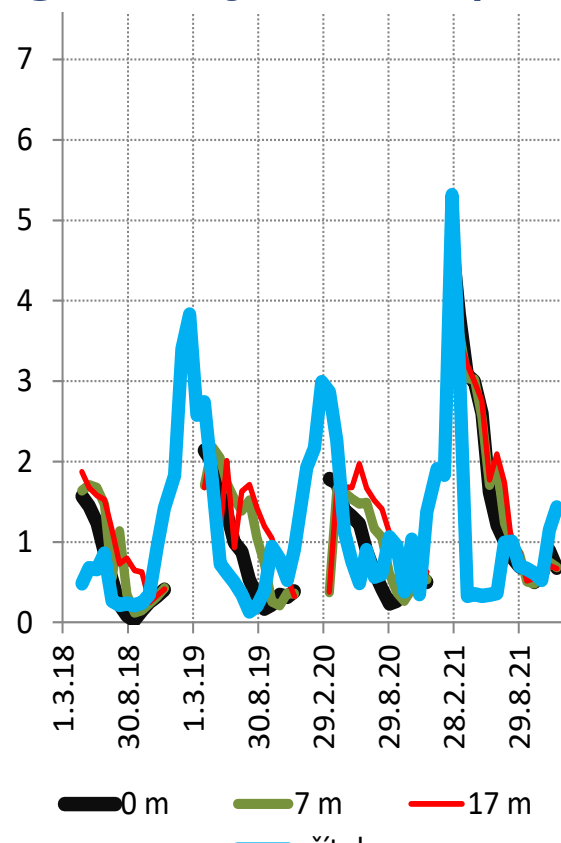
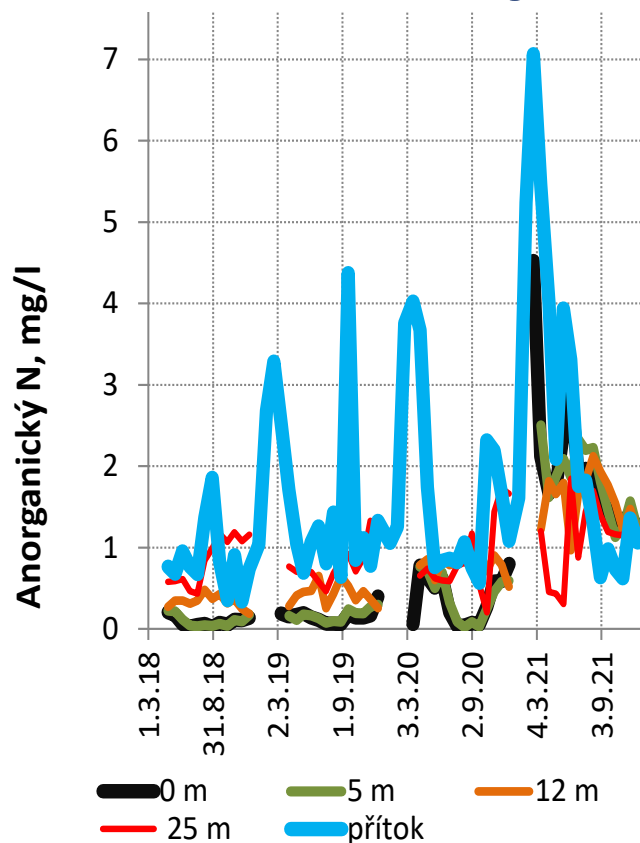
Žlutice

Římov

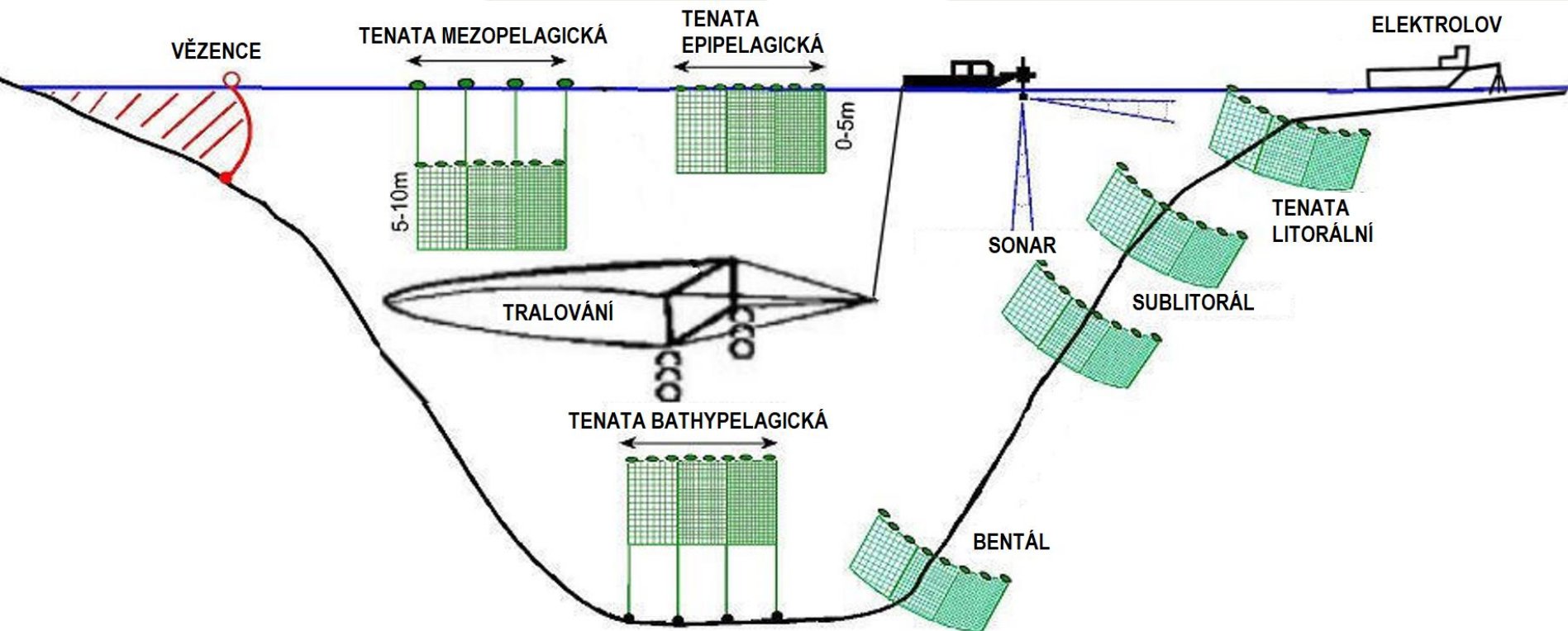
Rozpuštěný anorganický dusík ($\text{NO}_3^- + \text{NO}_2^- + \text{NH}_4^+$)

Rybí obsádky – metodika

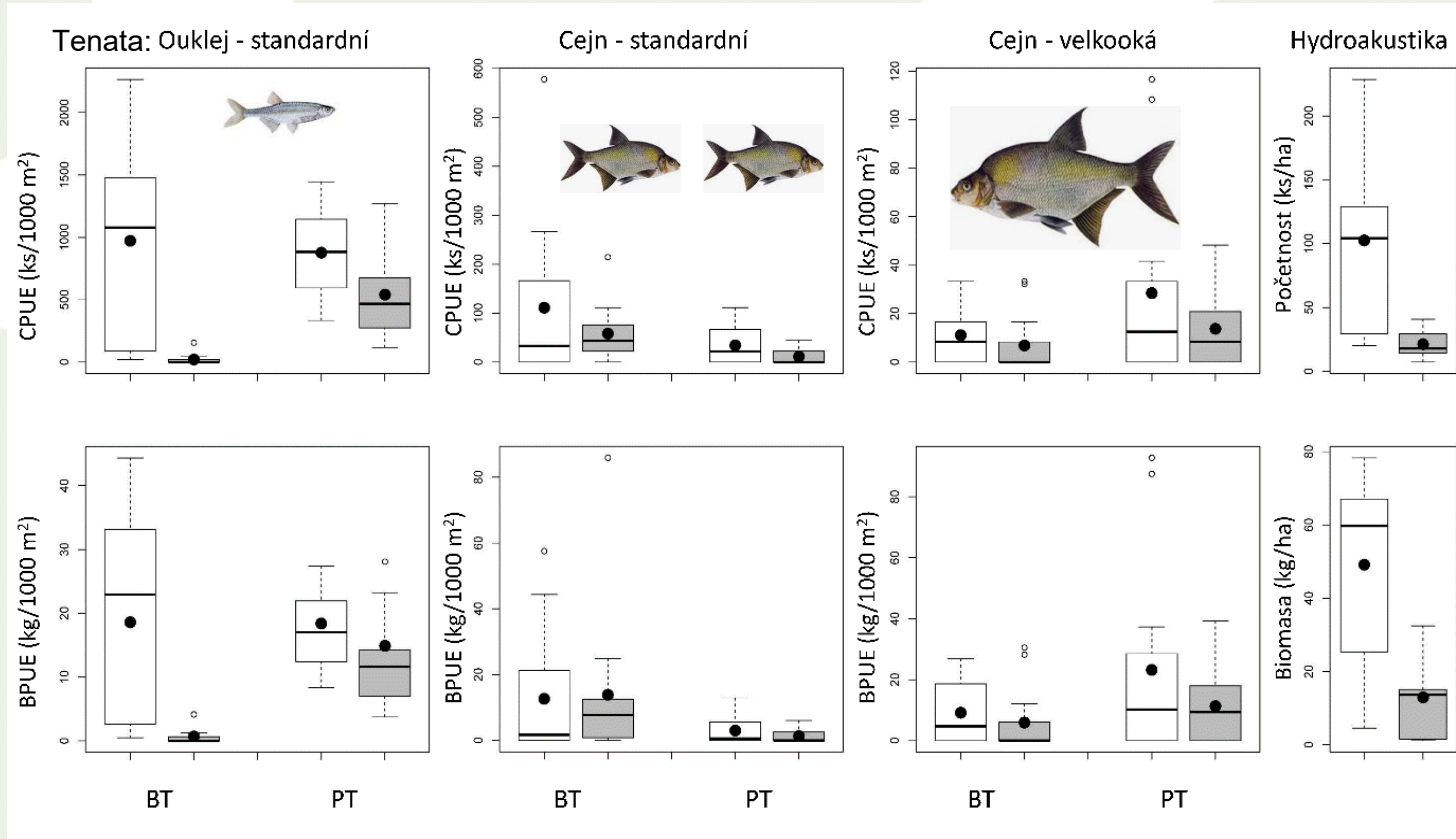
(viz Kubečka a kol. 2010):

- Monitoring složení rybí obsádky: abundance a biomasy druhů, velikostní, věkové složení a růst ryb (sonar, tenata, vlečné sítě, elektrolov) – 1x ročně (srpen-září)
- Odhady plůdkového společenstva ryb pelagického i litorálního – 1x ročně
- Odlovy: vězence na přítoku, elektrolov v litorálu, vlečná síť (tralování) – jaro až léto

Rybí obsádky – výsledky odlovů v r. 2020

Římov: 49 kg/ha, tj. odloveno více než 50 % biomasy ryb

Žlutice: 18 kg/ha, tj. cca 35 %

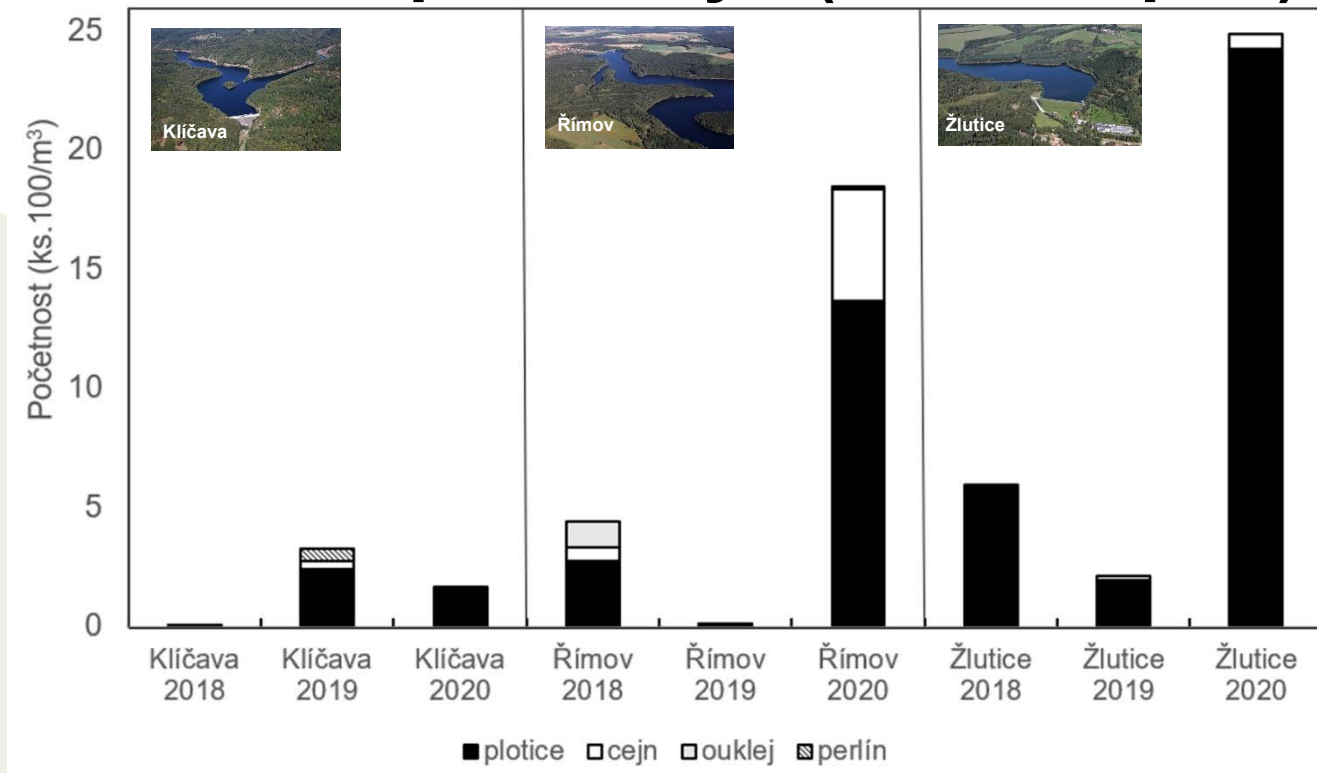

Klíčava: 7 kg/ha, tj. o cca 18 %

Rybí obsádky – dopad snížení biomasy na početnost plůdku

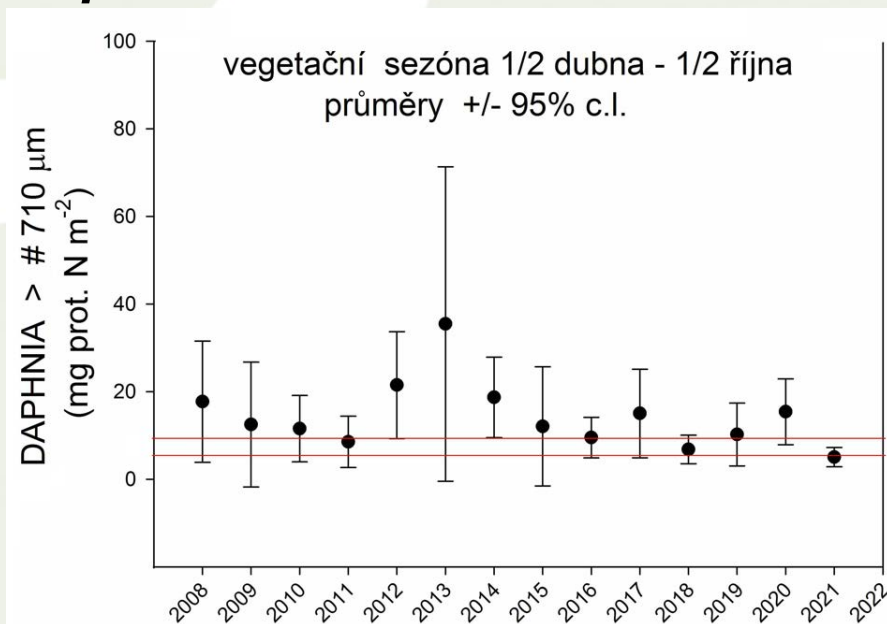
Početnost plůdku ryb (stav v srpnu)

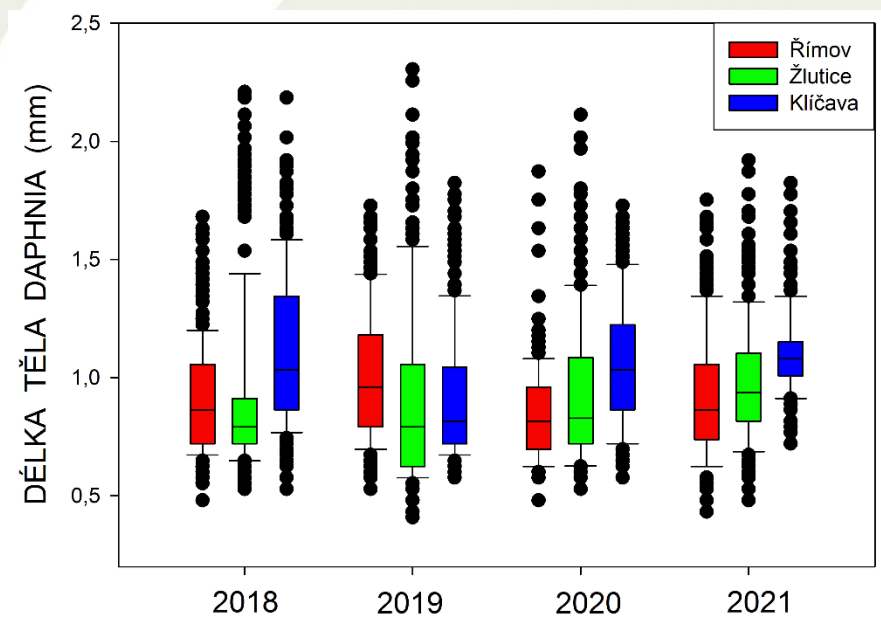
Odlov planktonožravých ryb se projevil násobným nárůstem početnosti plůdku, který svým predáčním tlakem působí proti principu biomanipulace!

Zooplankton

Vývoj biomasy velkých perlooček *Daphnia* v nádrži Římov 2008-2021

Velikostní struktura populací *Daphnia* v epilimniu nádrží Římov, Žlutice a Klíčava během jarního maxima 2018-2021

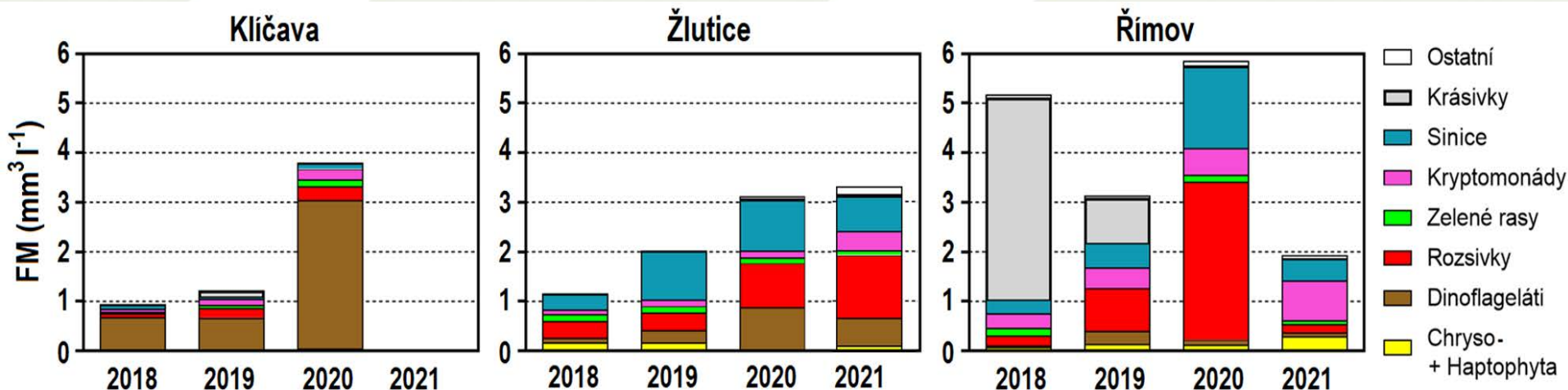
Závěr:

Na biomase ani velikostní struktuře herbivorního zooplanktonu se odlovy planktonožravých ryb v r. 2020 a 2021 významněji neprojeví!

Fytoplankton

Změny objemové biomasy uskupení fytoplanktonu v hladinové vrstvě nádrží Klíčava, Žlutice a Římov v letech 2018-2021

Závěry:

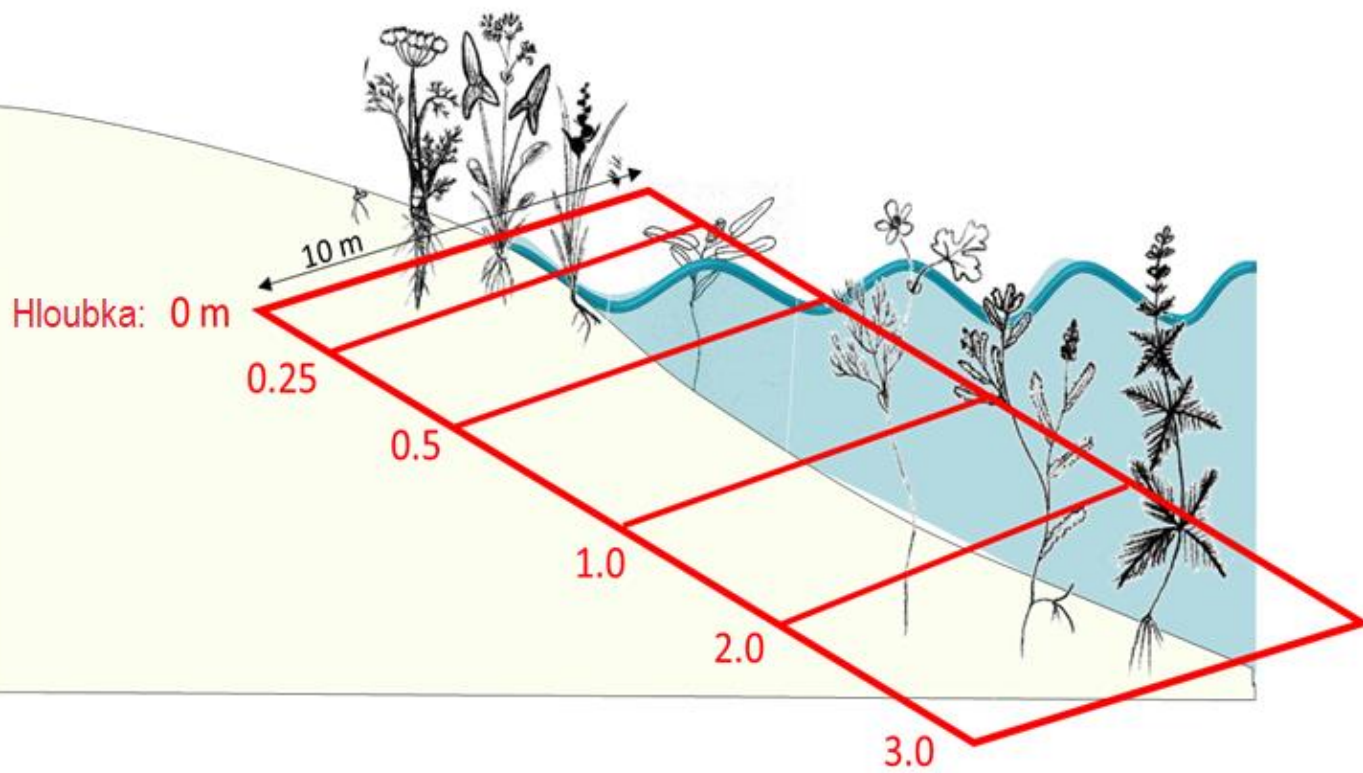
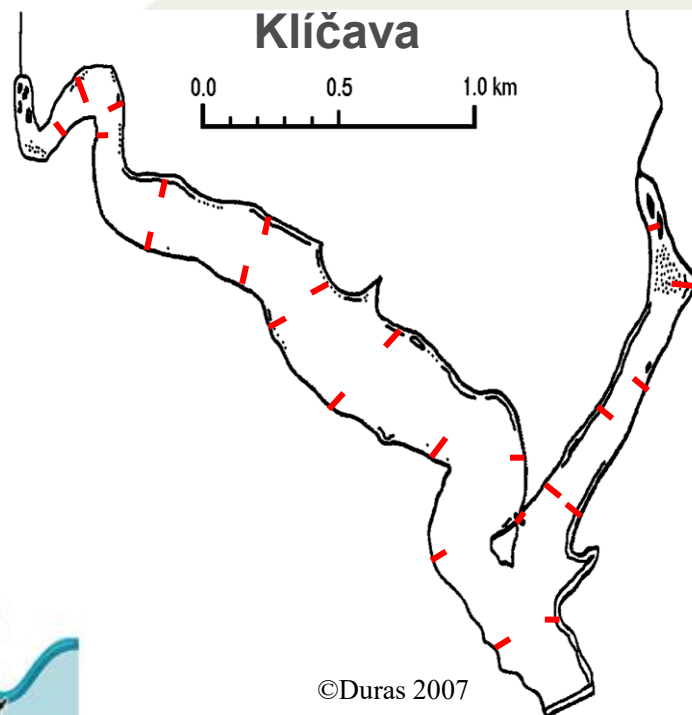
- Biomasa a složení fytoplanktonu odpovídá trofii jednotlivých nádrží, kterou určuje především živinové zatížení
- V letech 2020 a 2021 s biomanipulací nebylo žádné průkazné ovlivnění fytoplanktonu zjištěno

Makrofyta

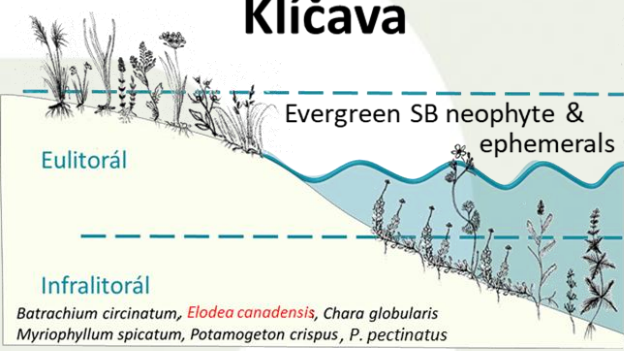
Metodika monitoringu: břehové pochůzky a potápění ve fixních pásových transektech v květnu, červenci a září

Sledované parametry: druhy a relativní abundance (pokryvnost rostlin, objem), dynamika v čase a prostoru, (primární produkce, maximální biomasa)

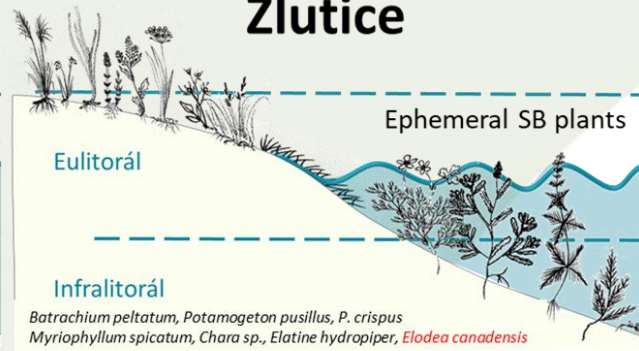
Příklad rozmístění transektů v nádrži:

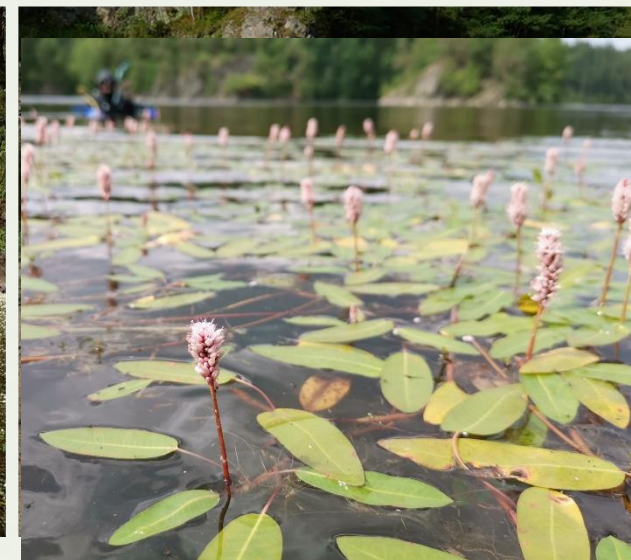
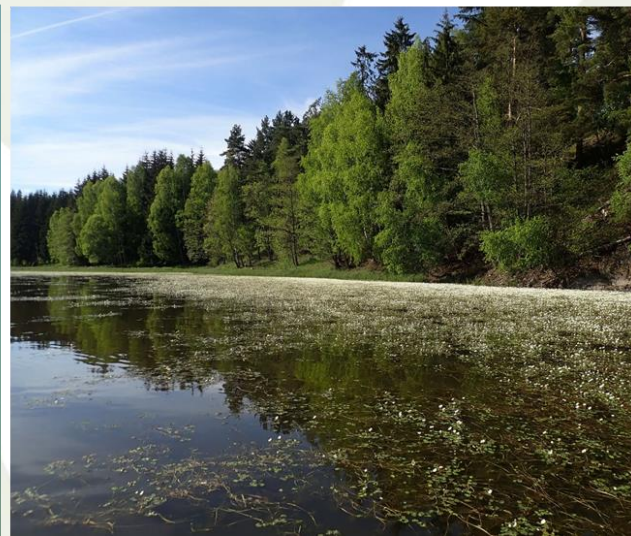
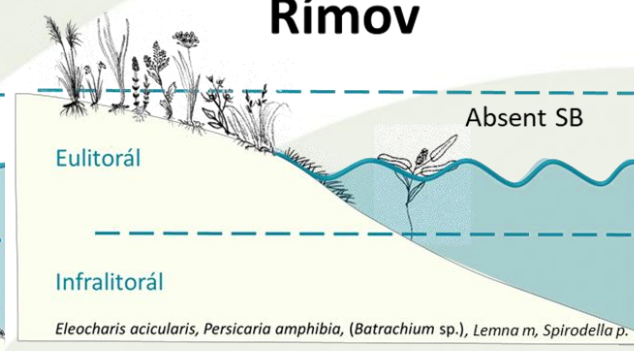
Klíčava

Žlutice

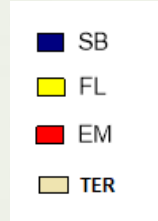
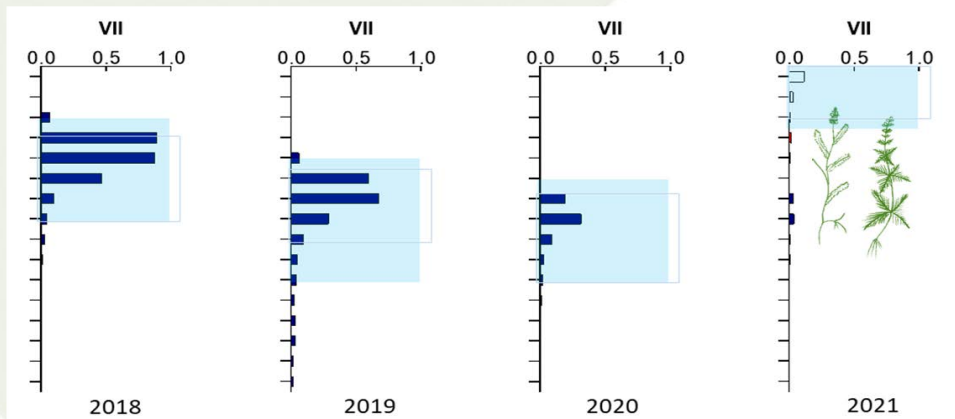

Římov

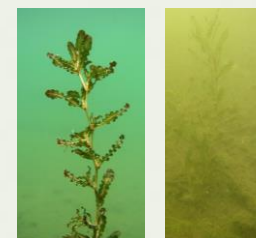
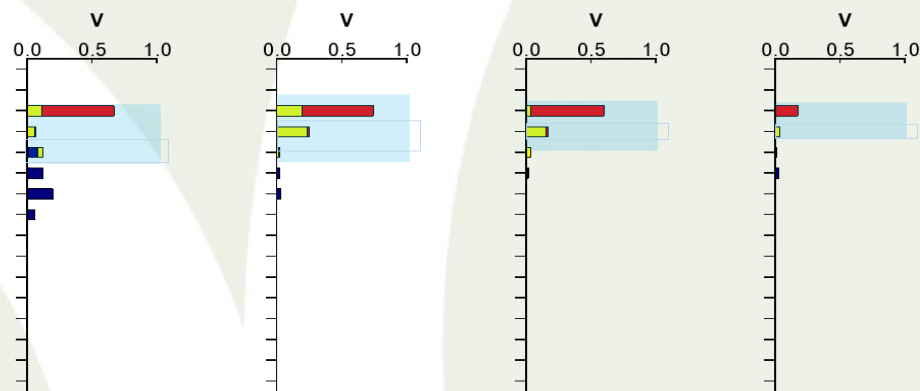

Vývoj biomasy vodních makrofyt v nádržích v letech 2018-2021

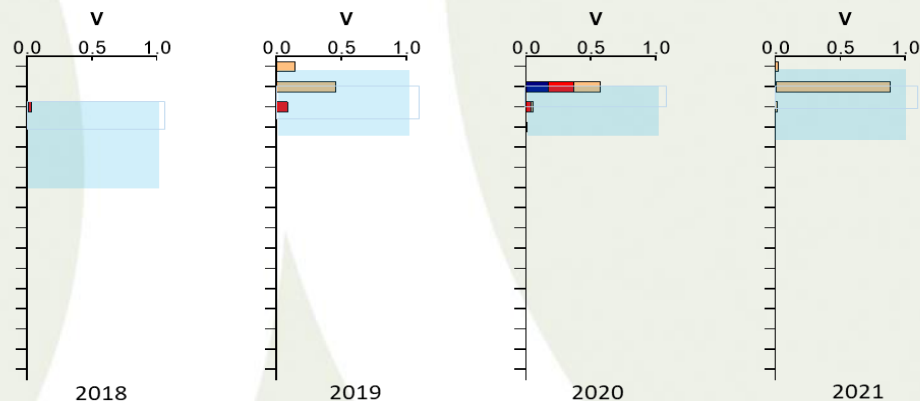
KLÍČAVA - jez. část

ŽLUTICE - jez. část

ŘÍMOV - jez. část

Shrnutí – proč biomanipulace (zatím) neuspěla?

- Sledované období mělo velkou variabilitu hydrologických podmínek a v důsledku toho i vysokou variabilitu kvality vody a trofie
- Biomanipulačními odlovy se v r. 2020 zejména v nádržích Římov a Žlutice podařilo významně snížit biomasu planktonožravých ryb, ale toto snížení bylo kompenzováno zvýšením početnosti plůdku
- Zooplankton se proto po biomanipulačních odlovech nezměnil, ani zjevně nebyl ovlivněn jeho predanční vliv na fytoplankton a mikrobiální společenstva
- Možnosti růstu makrofyt jsou v nádržích řízeny kombinací kolísání hladiny a průhlednosti
- Resilience vodního ekosystému hlubokých nádrží vůči zásahům do potravních řetězců je vysoká, zejména v eutrofních podmínkách!

Poděkování

**Projekt
BIOMANIPULACE JAKO NÁSTROJ ZLEPŠENÍ
KVALITY VODY NÁDRŽÍ
je spolufinancován Evropskou unií**

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY